

Een verblijfsvergunning via de arbeidsmarkt voor clandestiene werknemers

standpunt en voorstel vanuit het Forum Asiel en Migraties
13/2/2008

In het gedeeltelijke oranje-blauwe regeerakkoord in het najaar werd aangekondigd dat mensen zonder wettig verblijf eenmalig en uitzonderlijk een tijdelijke verblijfsvergunning zouden krijgen op basis van een vaststaand werkaanbod. Minister Dewael startte de voorbereidende gesprekken rond een dergelijke maatregel op. Tegelijk wordt gesproken over het openstellen van onze arbeidsmarkt voor nieuwe economische migranten.

Het FAM wil duidelijk stellen dat deze maatregel geen algemene oplossing kan bieden voor de vele mensen zonder wettig verblijf die zich op dit moment in ons land bevinden. Heel wat mensen zonder papieren werken in een circuit waar de kans op een legaal werkaanbod erg klein is. Hun werkgevers kunnen of willen geen legale werknemers betalen. We verzetten ons bovendien tegen een puur utilitaire aanpak van migratie. Ook voor regularisatie moeten humanitaire criteria kunnen blijven wegen.

Het Forum Asiel en Migraties pleit met andere organisaties voor een permanent regularisatiebeleid met criteria ingeschreven in de wet, waaronder een criterium duurzame bindingen voor personen van wie het centrum van het affectieve, sociale en economische leven in België ligt. Er zou onder andere rekening moeten gehouden worden met: familiale bindingen van de persoon in België; andere banden die in België zijn gesmeed; professionele competenties die in België kunnen gevaloriseerd worden; het feit dat een persoon heeft gewerkt, bijgedragen aan de sociale zekerheid, belastingen heeft betaald, deelgenomen heeft aan het culturele, sociale, sportieve leven; enzovoort. We willen die piste zeker niet verlaten ten koste van een maatregel die louter op de arbeidsmarkt gebaseerd is. Hoewel de voorgestelde maatregel volgens ons dus zeker niet voldoet, menen we toch dat hij een positief effect kan hebben. We geloven dat deze positieve effecten ruimschoots opwegen tegen het eventuele aanzuigeffect dat erdoor veroorzaakt zou kunnen worden. Een aantal buffers tegen het aanzuigeffect zaten trouwens al vervat in het oranje-blauwe regeerakkoord, waar er bijvoorbeeld werd gesteld dat de migranten in kwestie verblijf sinds 1.1.2006 in België moesten kunnen aantonen.

Om echt efficiënt te zijn menen we wel dat er bij het uitwerken van deze maatregel bepaalde randvoorwaarden gerespecteerd dienen te worden:

Geen nieuwe afhankelijkheid creëren

De maatregel sluit aan bij de realiteit van heel wat migranten die hier inderdaad om deels economische redenen zijn gekomen. Zolang dit soort migratie niet door het beleid wordt toegelaten zijn deze mensen noodgedwongen aangewezen op de clandestiene arbeidsmarkt. Niet zelden komen zij daar terecht in uitbuitingssituaties. De allesoverheersende vrees om uitgewezen te worden maakt hen echter objectieve bondgenoten van hun werkgever: ze vermijden autoriteiten zoveel mogelijk. Bovendien verkiezen ze een slechte job boven helemaal geen job, want ze kunnen geen beroep doen op de sociale zekerheid. Uitbuiting kan geen plaats hebben in onze samenleving. De voorgestelde maatregel biedt aan een aantal onder hen een uitweg. De werknemer krijgt een statuut en arbeidsvoorwaarden conform de geldende CAO's en bevindt zich in een betere positie om met zijn werkgever te onderhandelen en indien nodig klacht in te dienen.

Een fundamentele bedenking bij de maatregel is echter dat de werkgevers beslissen over wel of geen toegang tot legaal verblijf. Dit geeft hen erg veel macht over hun werknemers. Hiermee moet rekening gehouden worden bij het vastleggen van de procedures en de statuten van deze werknemers, om te vermijden dat situaties van uitbuiting gewoon blijven voortduren na de regularisering.

Ook in het buitenland, met name in landen waar economische migratie op grotere schaal wordt toegepast, blijkt telkens weer dat het verbinden van een verblijfsvergunning aan één bepaalde werkgever leidt tot kwetsbare werknemers en meer misbruik.

In dat verband pleiten we ervoor om niet te kiezen voor een statuut waar men afhankelijk is van een arbeidskaart B. De arbeidskaart B is geldig voor één bepaalde werkgever en functie, en de werkgever beslist over eventuele verlenging van werk- én verblijfsvergunning. Hierdoor krijgt de werkgever een extra instrument in handen om werknemers te manipuleren. Terreinorganisaties horen verhalen van mensen die in ruil voor de verblijfsvergunning slechts de helft krijgen van wat op hun loonfiche staat, of helemaal geen loon. Voor deze werknemers betekent een klacht indienen dat ze hun job verliezen en veroordeeld zijn tot de illegaliteit. Ook wie vrijstelling van arbeidsmarktonderzoek geniet, kan pas weg bij een werkgever als hij of zij een nieuwe werkgever heeft gevonden.

We opteren dan ook voor een verblijfstatuut met mogelijkheid voor arbeidskaart C, eerder dan voor een arbeidskaart B met vrijstelling van arbeidsmarktonderzoek. Zo een verblijfstatuut biedt bovendien het voordeel dat men makkelijker van het zelfstandigenstatuut kan overstappen op een werknemerstatuut en omgekeerd. Dit is belangrijk als de maatregel nog steeds wordt opengesteld voor zelfstandigen, zoals oorspronkelijk door de oranje-blauwe onderhandelaars voorop was gesteld.

De regularisatie niet laten samengaan met nieuwe arbeidsmigratie

Het is niet duidelijk of de minister vacatures tegelijkertijd wil openstellen voor clandestiene werknemers en voor nieuwe arbeidsmigranten. Om verschillende redenen pleiten we ervoor om dit in eerste instantie enkel te doen voor clandestiene werknemers.

Vooreerst willen we de clandestiene werknemers eerst een kans geven en hen niet in concurrentie laten treden met nieuwe arbeidsmigranten. Het getuigt van gezond verstand om werknemers die de taal, de arbeidsmarkt en de samenleving al kennen, en die al hebben bijgedragen aan onze economie, een kans te geven vooraleer nieuwe migranten tot de arbeidsmarkt worden toegelaten.

De maatregel past bovendien in de strijd tegen de sociale fraude. Een regularisatieoperatie via de arbeidsmarkt zou een deel van de irreguliere arbeidsmarkt kunnen witten. Door de maatregel enkel toe te passen op personen die reeds op het grondgebied aanwezig zijn, is er ook meer kans dat zwarte tewerkstelling wordt omgezet in witte tewerkstelling. Dit komt de sociale zekerheid en de staatskas (door het betalen van belastingen) ten goede.

De discussie rond nieuwe economische migratie is tenslotte een discussie die met de nodige zorg moet gevoerd worden. Deze maatregel kan daarover nuttige informatie bezorgen. Een goede analyse van wie wel ingaat op de maatregel en wie niet, kan de reële tekorten op de arbeidsmarkt aanduiden. Werkgevers die beroep doen op clandestiene werknemers omwille van krapte op de arbeidsmarkt, zullen deze kans immers niet aan zich laten voorbijgaan. Werkgevers die dan weer andere motieven hebben voor de clandestiene tewerkstelling, zullen waarschijnlijk weinig boodschap hebben aan deze maatregel. Deze belangrijke informatie kan enkel ten volle benut worden als er voldoende tijd voor analyse wordt voorzien tussen deze operatie en nieuwe economische migratie.

Geen beperking tot knelpuntberoepen

We pleiten er absoluut voor om de sectoren waarin deze mensen mogen werken, niet te beperken tot de "knelpuntberoepen". Het werken met knelpuntberoepen heeft tot doel om zwakkere groepen op onze arbeidsmarkt te beschermen tegen concurrentie van nieuwe werknemers uit het buitenland. Het verschil met nieuwe economische migratie is echter dat de clandestiene werknemers al op onze

arbeidsmarkt aanwezig zijn. Ze concurreren op dit moment al met andere werknemers. Hen de toegang tot legale arbeid ontzeggen, lost weinig op.

Een beperking tot knelpuntberoepen kan ook een averechts effect hebben. Indien men via de hier voorgestelde maatregel ook aan zelfstandigen een verblijfsvergunning wil geven bestaat de kans dat personen die niet passen in een "knelpuntberoep" hun heil zoeken in het statuut van "schijnzelfstandige". Het precedent van de overgangsmaatregelen voor burgers uit nieuwe EU-lidstaten, waar eveneens met knelpuntberoepen werd gewerkt, is leerzaam. Ook die maatregelen hebben er in de praktijk toe geleid dat mensen die al een tijd onwettig in ons land verbleven, kans maakten op legaal verblijf op voorwaarde dat ze het juiste werk zouden vinden. Daarbij hebben we gemerkt dat de knelpuntberoepenlijst, die de toegang voor werknemers tot de arbeidsmarkt beperkt, zijn effect op de arbeidsmarkt mist, omdat de toegang voor zelfstandigen en gedetacheerde werknemers volledig vrij is. Heel wat nieuwe EU-burgers die geen werk vinden in een knelpuntberoep gaan daardoor aan de slag als (schijn)zelfstandige of moeilijk te controleren gedetacheerde werknemer. Met alle deloyale concurrentie vandien.

De knelpuntberoepenlijst bemoeilijkt bovendien de toegang tot de legale arbeidsmarkt voor heel wat mensen. Uit de ervaring met nieuwe EU-burgers blijkt dat de lijst niet altijd aangepast is aan de competenties van de werknemers in kwestie; bijvoorbeeld het feit dat de schoonmaaksector niet opgenomen is maakt de toegang voor vrouwen erg moeilijk. Daarnaast kunnen werknemers zich door de knelpuntberoepenregeling niet inschrijven bij de VDAB/FOREM/ACTIRIS voor opleiding en begeleiding, vermits ze niet beschikbaar zijn voor alle vacatures.

Voorstel tot uitwerking van deze maatregel

Om werknemers en werkgevers snel zekerheid te bieden over het effectieve begin van de legale tewerkstelling, moet de procedure vlot en soepel verlopen. Wij stellen daarom voor dat de verschillende bevoegdheidsdomeinen zich zo organiseren dat de beslissing met zo weinig mogelijk tussenstops kan genomen worden, en dat de kandidaten zich kunnen aanbieden aan een uniek loket.

Clandestiene werknemers die reeds in België zijn sinds een vast te stellen periode kunnen zich dan bij dit uniek loket aanbieden met een vaststaand werkaanbod in eender welke sector. We stellen voor om een contract van onbepaalde duur voorop te stellen, bij voorkeur voltijds. Het is niet duidelijk welk engagement er wordt gevraagd van werkgeverszijde. Het lijkt ons logisch dat ook aan de werkgevers een aantal basisvoorwaarden worden opgelegd. Het is evenmin duidelijk of er nog steeds aan gedacht wordt om de maatregel ook open te zetten voor zelfstandigen. In dat geval moeten duidelijke criteria het risico op schijnzelfstandigheid inperken.

Wie aan de voorwaarden voldoet, ontvangt best een statuut dat hen zoveel mogelijk meester maakt over hun eigen situatie. Dat kan door hen hetzelfde statuut te geven als mensen die tijdelijk geregulariseerd worden om andere redenen dan werk. Om hun verblijfsrecht te verlengen, moeten ze bewijzen dat ze nog steeds aan het werk zijn of inspanningen doen om werk te vinden. Zo een statuut geeft recht op een arbeidskaart C. Met hun arbeidskaart C kunnen ze werken bij eender welke werkgever en ook veranderen van werkgever. Als ze hun werk verliezen, om welke reden dan ook, zijn ze niet meteen hun verblijfsvergunning kwijt, maar kunnen ze zich inschrijven bij de VDAB/FOREM/ACTIRIS.

Tenslotte vragen we dat de tijdelijke vergunning zo snel mogelijk permanent wordt. De voorwaardelijkheid van het statuut zorgt immers voor grote onzekerheid en plaatst mensen opnieuw in een zwakkere positie tegenover hun werkgever (omdat ze voortdurend vrezen op het cruciale moment zonder werk te zitten).

Om een goede analyse van de maatregel en zondig punctuele aanpassingen tijdens de uitvoering van de procedure mogelijk te maken, moet een opvolgingscommissie in het leven geroepen worden waarin relevante middenveldorganisaties en de sociale partners ten volle hun rol kunnen spelen.

Het is de taak van de inspectie om aan situaties van misbruik te verhelpen. Inspectiediensten moeten daarom dringend meer middelen krijgen om zich te wijden aan hun kerntaken, zoals het beschermen

van werknemersrechten. Maar er kunnen best ook andere manieren gezocht worden om de kans op misbruik te verminderen. Het voorstel van FAM geeft werknemers de nodige ruimte om in situaties van misbruik het lot in eigen handen te nemen.

Een meer gedetailleerd voorstel voor de procedure en de statuten van de werknemers in kwestie is, naar aanleiding van het oranje-blauwe deelakkoord in 2007, uitgewerkt door OR.C.A. (de Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten) in samenwerking met CIRE (Coordination et Initiatives pour Réfugiés et Etrangers) en andere organisaties.

Contact:

Frans : Rix Depasse (CIRE), rdepasse@cire.irisnet.be 02/609 51 84

Nederlands : Sabine Craenen (OR.C.A.), info@orcasite.be, 02/274 14 31